

Off. 59. 4.

Q. B. F. F. Q. I. E. D
PRAEMISSA AD HOS. II. SEGM. XXI
VOCABVLI ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ EXPLICATIONE
XXVIII

ILL. GYMNASII NOSTRI CVRATO-
RES GRAVISSIMOS OMNESQVE LITERARVM
PATRONOS, FAVTORES, AMICOS

^{A D}
O R A T I O N E M
^{D E}
TRIUMPHIS ROMANORVM
QVIBVSCVM APOSTOLVS GEN-
TIVM EXSVSCITATIONEM CHRISTI A MOR-
TVIS COMPARAT, ANIMADVERSIONES
QVASDAM COMPLECTENTEM

^{A B}
IO. VDALRICO GOTTLOB. SCHMIDIO

NOSTRATE
IUVENE IVRIS STUDIOSO. OPTIMIS GYMNASII NOSTRI
CIVIBVS, OB INGENII MORVMQVE ELEGANTIAM ATQVE
IN COLENDIS LITERIS ASSIDVITATEM ANN-
MERANDO

FER. I. PASCH. MDCCLXXXIII

^{HABENDAM}
QVA DECET OBSERVANTIA
^{INVITANT}
DIRECTOR ET RELIQVI PROFESSORES

COBVRGI
FORMIS AHLIANIS

T.E

Hieronimus, "Porro," ad Ambacum. 2, 4 adscripsit, "quod Apostolus LXX magis testimonio abusus est "ad Romanos scribens, iustus autem ex fide mea vi- "uet, et non eo, quod habetur in Hebraico, causa perspicua "est. Scribebat enim Romanis, qui scripturas Hebraicas "nesciebant, nec erat ei cura de verbis, cum sensus esset in "tuto, et damnum ex eo praesens disputatio non haberet. "Alioquin vbiunque diuersus est sensus, et aliter scriptus "est in Hebraico, aliter in LXX, nota, eum his vti testimo- "niis, quae a Gamaliele Doctore legis didicerat." Syrus po- "suit: ודיקא בהימנותא נהא *Innocens autem ex fide, felix erit.* Quam lectionem, teste Lamberto Bosio, habet etiam Cyrillus. Flaminius Nobilis adscripsit: "A multis libris "abest illud *mea, μσ*, quemadmodum et 1. ad Rom. hodie "in vulgatis Graecis et Latinis." Theodoretus adiecit: ὁ μὲν γὰρ περὶ τὰς ὑπ' ἐμῶν γιγνομένας προεξήσεις ἀμφιβόλῳ χρώμενος γνώμῃ, αἷς ἐμῆς κηδεμονίας ἀνάξιος· ὁ δὲ τοῖς ὑπ' ἐμῶν λεγομένοις πιστεύων, καὶ τῇ πίστει πρὸς Θεὸν μετερχόμενος βίον, τὸν τῆς ζωῆς τευγῆσει καρπὸν. *Qui de oraculis a me prolatis ambigue senserit, mea cura erit indignus: qui autem meis ef- fatis fidem habet, ac fidei consentaneam degit vitam, felicitatis percipiet fructum.* Isaacides per צריק hominem signifi- cari opinatur, qui Iudaicam profiteatur religionem, etiamsi idem sit pessime moratus, idque exemplo Iechoniae siue Ie- hoiachimi declarat, adscribens: יכניה המלך שעתיד רשע זה לחגלותו ועמוד לו צדקו. וכיום שיושלך זה מקברו ישא אהיל מורדך את ראש יהויכין ושם את כסאו מעל כסא המלכים: *Iechoniae regi, quamuis apertus erat nocens, huic, quum in*

captiuitatem abduceretur, sua constitit innocentia. Nam eodem tempore, quo proiiciebatur iste Iehoiakimus, Ier. 22, 18. 19, ex sepulchro suo, extollebat Euil Merodach caput Iehoiachimi, et posuit thronum eius supra thronum regum, Ier. 52, 31. 32. Kimchius et Melechides intelligunt per צדיק hominem animi demissi, qui idem fiduciae Dei est plenissimus. Ezrides priorem partem segmenti quarti non de Iudaeis solum incredulis atque improbis, sed de gente etiam Chaldaica eiusque rege intelligit, ad verba הנה עפלה adscribens: נפשו כמנו עפל ובחן: Animus eius elatus est, ut Ies. 32, 14: atque ad verba לא ישרה בו ואף כי צדיק: addens: ומלת לא תשרת בעבור אהרת וכן הוא צדיק באמונתו לא יהיה מידו. והטעם לא ישרה נפשו בו והוא רואה כי צדיק ממנו לא היה מידו ואף הוא שיהיה זימלט. והטעם דרך תימה הנה הוא רואה כי צדיק בעבור אמונתו לא ימלט מידו ואיך לא יהשב על עצמו שנפשו עפלה ולא ישרה והוא איש היין בוגד וגבר והיר אשר כל אלה הגזרות והרעות הוא עשאו ואיך לא יהשב בעצמו כי עליו ישאו משל ויהודו היות הנסתרות ממנו בדרך מליצה ובאר היטב כמו שכתוב הוי המרבה וכל הנתוב אחריו; Homo animi increduli atque improbi non uiuet: multo minus innocentior ipso. Nam particula non iterum est ponenda, hoc modo, ipse innocens fide sua non uiuet a manu eius. Itaque sententia haec est, homo est animi improbi, ipseque uidet, innocentiozem ipso non uiuere a manu sua, quamuis hic est, qui uiuere atque eripi debebat. Sensus igitur exprimendus est modo admirationis: Viuetne innocens fide sua? Ecce ipse animaduertit, innocentem propter fidem suam non eripi ex potestate sua, quomodo igitur non cogitet de se, animum suum esse incredulum atque improbum, se esse hominem uinosum, fraudulentum, virum superbum, qui omnes istas sententias et calamitates ipse infligat illis, quomodo porro non cogitet de se, futurum esse, ut de ipso proferant cantiunculas atque excogitent

tent acute dicta ignota ipsi, modo diſteriorum, quae clarius exponit ſcribendo: Vae coaceruantibus non ſua! et quae ſequuntur. Ex qua Ezridae commentatione illud etiam apparet, vocabula *innocens ex fide*, quae ſubiectum efficiant, ex ipſius ſententia eſſe coniungenda, cuius ſubiecti praedicatum ſint verba *non uiuet*. Ezrides enim particulam וְ poſt nomen תַּיִם אֱלֹהִים interponit. Neque poſitio illa: *Innocens non uiuet per fidem ſuam*, eſſet vera: quum altera: *Innocens ex fide ſua qui eſt, non uiuet*, multas ob cauſas poteſt eſſe certa. Vocabula ergo *per fidem* non cum praedicato, ſed cum ſubiecto coniungenda eſſe videntur. At non neceſſe eſt, vt ſenſus horum verborum modo admirationis exprimat, ſi cohaerentiam ſermonis in Ambacumi vaticiniis de calamitate per Chaldaeos importanda accuratius conſideremus, quae haec eſt: Cap. 2, 1. *In excubiis meis ſtabo, et conſiſtam in loco munito, ſpeculatus cum voluptate, quid mihi reuelaturus ſit, et quid reſpondeam reprehenſioni* (in quam incurri quia audacter quaedam protuli de rationibus prouidentiae diuinae, cap. 1, 12. 13. 14: *Nonne tu inde ab antiquiſſimo tempore es Iehouah, Deus meus, ſanctus meus: non moriemur: Iehouah, iuſtitiae nocentes damnantis cauſa poſueras illam, nationem Chaldaeorum, reprehenſionis acrioris cauſa fundaueras illam*. LXXII hic tranſtulerunt: $\text{καὶ ἐπλασέ με τὸ ἐλέγχειν παιδείαν αὐτῶν}$ et legiſſe videntur: $\text{תַּיִם אֱלֹהִים הַיְיָ הַיְיָ}$ Sed Aquila conuertit: $\text{στειρόν εἰς τὸ ἐλέγχειν θεμελίωσας αὐτόν}$. Symmachus: $\text{κερταῖον εἰς τὸ ἐλέγχειν ἔησας αὐτόν}$. 13. *Sanctiores ſunt oculi tui, quam vt faueant malis, neque conſpicere poteſ aegritudinem proborum, cur reſpicias praenuaricatores? cur ſiles, quum percutit nocens ſe innocentioſorem?* 14. *Num facis homines ſimiles piſcium marinorum, aut reptilium rege carentium?*) 2. *Tum reſpondit mihi Iehouah his verbis, inſcribe viſa diſtincte in tabulis,*

f. XXXIII. Δικαιοσύνη Rom. 1, 16. 17 exponitur. CXCVI

bulis, ut festinare queat lector eorum visorum. 3. Nam superest visum de statuto tempore, quod effabitur de fine neque mentietur, si cunctetur exspecta illud, nam certo veniet, non morabitur. 4. Ecce incredulus erit in hac re, cuius animus est improbus, sed per fidem suam innocens, felix erit. Quod ergo Ambacumus hic generatim de fatiis hominum per fidem suam innocentium pronuntiat, eos futuros esse felices, id Paulus de eorundem beatitate spirabili atque aeterna affirmat, id quod vidit etiam Wetstenius ad Rom. 1, 17. Fides Deo habita sola efficere potest, ut homines sint felices, quia eadem sola efficere potest, ut iidem sint innocentes. Quid? quod sola fides Deo habita efficere potest, ut homines declarentur innocentes. Itaque iustitia Dei innocentes absolvens ex nulla alia re oriri potest, nisi ex fide. Propterea Apostolus gentium ad Romanos scripsit: *Iustitia enim Dei innocentes absolvens in eo euangelio reuelatur, orta ex fide.* Pro δικαιοσύνη Syrus כאינותה atque Arabs כרע Vulgatus *iustitiam* ponit. Paulus addit: Et quidem in disciplina fidei. Iustitia Dei innocentes absolvens atque euangelium neque in disciplina legis ignorabatur, multo autem clarius reuelabatur in disciplina fidei. Sic, ut post observavi, quam ipse et quidem interpoluissim, codex Montfortii saec. XVI. habet καὶ ἐν πίστι. Qui codex quum ex Erasmi et Wetstenii sententia ad Latinorum Lectionem immutatus sit, haec autem particula καὶ et in Latinis huius loci exemplis teste Petro Sabatier nusquam reperiatur: clarissime patet, hanc particulam ex vetustiori quodam codice esse desumptam, quae etiam antea interpretamenti loco margini allita esse potuit. De codice modo allegato conferri potest Wetsten. N. T. in prolegom. T. I p. 52 num. 61. et Tom. II. p. 14 num. 40. Ἐν πίστι saepe idem esse atque ἐν πίστι in fide, i. e. in disciplina fidei, aut posse reddi per fidem, id

Gg 3

§. XXXIII. Δικαιοσύνη Rom. 1, 16. 17. exponitur. CXCIIX

gelium demonstrari inquit, non nobis solum exhibitam, sed ipso etiam arcano effectiois modo clarissime demonstratam. Non enim vi nostram molitus est salutem, neque imperio aut verbo destruxit mortis robur, sed temperavit rigorem misericordia. Grotius etiam nomen δικαιοσύνη cum vocabulis ἐκ πίστεως coniungit, quanquam alia plane sententia, adscribens: "Iustitia illa ex fide nascitur." Cum nostra expositione, qua δικαιοσύνη iustitiam Dei, significat, innocentes absolventem, conueniunt etiam sequentia, in quibus a Paulo οὐ γὰρ θεὸς ἀπ' ἐλεῶν commemoratur, siue iustitia Dei summi nocentes damnans, poenaeque ab eodem omnibus hominibus impiis et fontibus, veritatem mendacio reprimentibus, infligenda, quae ab Hebraeis per משפט exprimitur. Quae ergo Schoetgenius ad hunc locum adiecit vix erunt probanda. "Vocem δικαιοσύνης expono per benignitatem, secus, quam vulgo fieri solet, secutus hac in parte tum Syrum interpretem, qui, vertit כִּנּוּתא tum quoque connexionem, quae hunc sensum requirit. Notum autem est, קִדְּוָה non semper denotare ἀκριβοδίκαιον, sed etiam benignum, humanum, misericordem. Conf. Interpretes ad Matth. 1, 19." Quod ad כִּנּוּתא attinet, hoc nomen non benignitatem, humanitatem aut misericordiam significat, sed Edmund. Castello et Carol. Schaafio auctoribus iustitiam, rectitudinem, aequitatem. Quid? quod eadem radix כן et כוונא respondent verbis ἐλέγχω, redarguo, reprehendo, Eph. 5, 11, et ἐλεγχος, redargutio, reprehensio, 2 Tim. 3, 16. Ad cohaerentiam sermonis autem plane non prouocare potuit Schoetgenius, quum τῆ δικαιοσύνη iustitiae innocentes absolventi, ἢ οὐ γὰρ iustitia fontes puniens in subsequente segmento 18 aperte opponatur.

Rom. 2, 13: Non enim auditores legis innocentes sunt coram Deo, sed legem obseruare studentes δικαιωθήσονται, in-

nocentes declarabuntur. Perfecta enim legis observatio in neminem omnium hominum cadit praeter Christum. Quod si ultima verba transferas, *sed observantes legem innocentes declarabuntur*, ostendit tantummodo Paulus Iudaeis, quid ipsis faciendum sit, si per legem innocentes declarari velint, ut vidit etiam Phil. a Limborch ad h. l. p. 256. Ergo οἱ ποιηταὶ τῆς νόμου non magis hic explicari possunt per legumlatores, *qui condunt legem*, ut recte annotavit Erasmus, quam per homines legem perfecte observantes. Vatablus item rectissime adscripsit: "Iudex iustificare reum dicitur, cum eum innocentem sua sententia pronuntiat." Add. V. III. I. D. Michaëlis Biblioth. Or. et Exeget. P. XIII p. 177. Ex his praeterea clarissime apparet, hic neque de caerimoniali siue Levitica, neque de forensi, sed de lege morali agi a Paulo, qui hanc etiam in subsequente segmento 15. appellet τὸ ἔργον τῆς νόμου, *legem efficacem*, in animis gentium a veritate alienarum inscriptam: sic enim haec verba, mihi videntur explicanda, ut ἔργον διακονίας, *ministerium efficax*, Eph. 4, 12, τὸ ἔργον τῆς πίστεως, *fides efficax*, 1 Thess. 1, 3 et 2 Thess. 1, 11. Sic ἔργα νόμου mihi non significare videntur *opera legis*, sed *vires atque efficacitatem legis*, huic enim, eiusque cognitioni confidebant Iudaei, quamquam iidem probe scirent, illisque esset persuasissimum, non fieri posse, ut quisquam legem moralem perfecte servaret. Vid. V. III. I. D. Michaelis Einleitung in die göttlichen Schriften des N. Bundes, Th. II § 176 p. 1062.

Fd 6020 II

(2)

ULB Halle

3

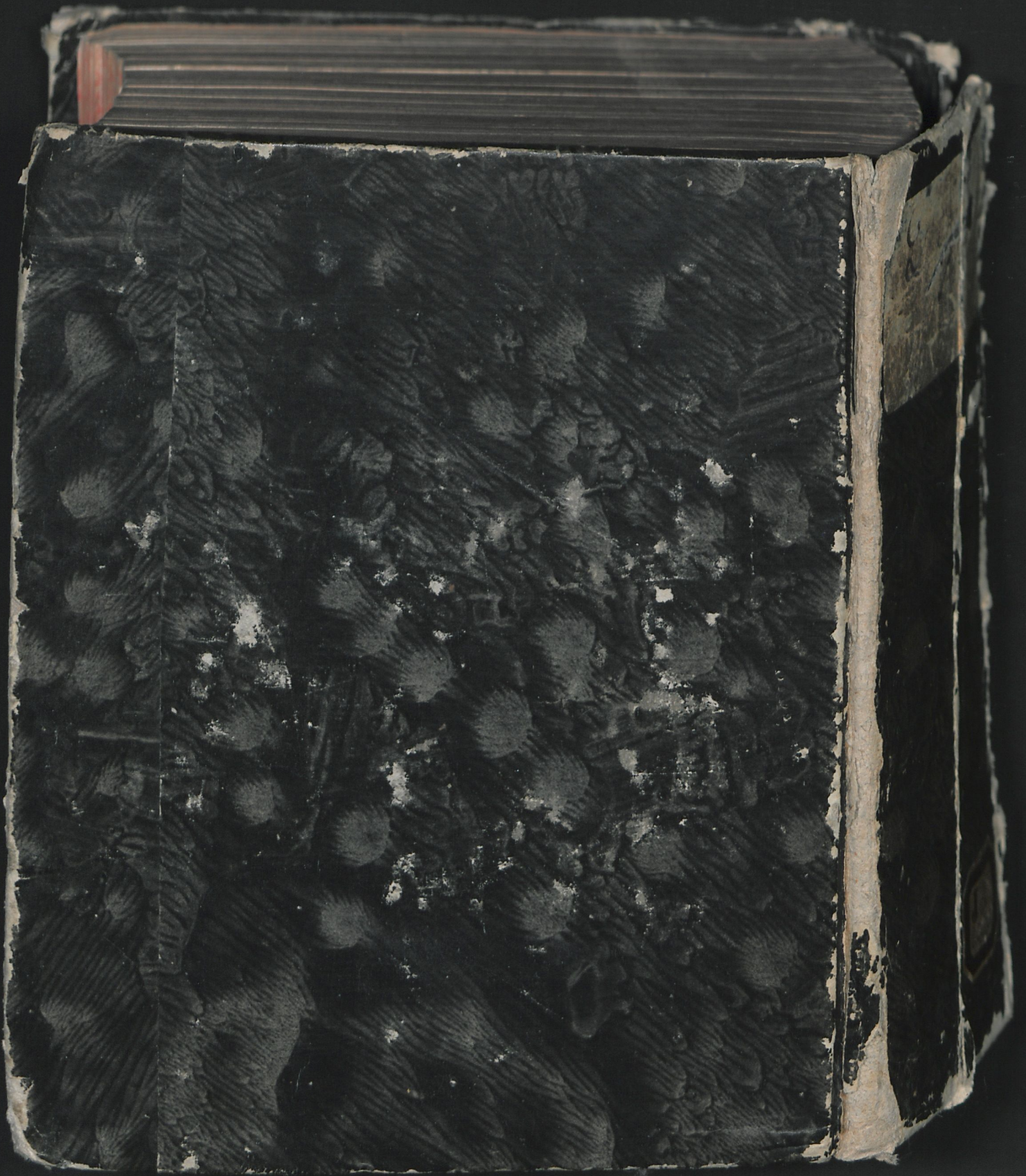
003 772 209

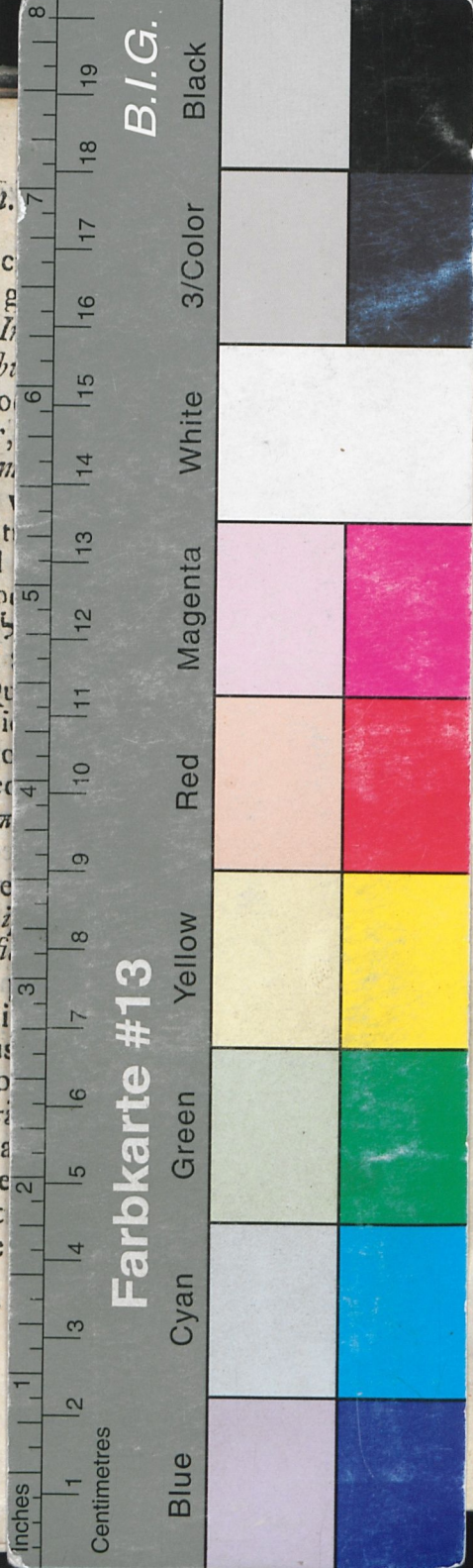

7A-90C

VONA *[Signature]*

B.I.G.

18

Q. B. F. F. F. Q. I. E. D
PRAEMISSA AD HOS. II. SEGM. XXI
VOCABVLI ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ EXPLICATIONE
XXVIII

ILL. GYMNASII NOSTRI CVRATO-
RES GRAVISSIMOS OMNESQVE LITERARVM
PATRONOS, FAVTORES, AMICOS

^{A D}
ORATIONEM
^{DE}
TRIUMPHIS ROMANORVM
QVIBVSCVM APOSTOLVS GEN-
TIVM EXSVSCITATIONEM CHRISTI A MOR-
TVIS COMPARAT, ANIMADVERSIONES
QVASDAM COMPLECTENTEM

^{A B}
IO. VDALRICO GOTTLOB. SCHMIDIO
NOSTRATE
IVVENE IVRIS STUDIO, OPTIMIS GYMNASII NOSTRI
CIVIBVS, OB INGENII MORVMQVE ELEGANTIAM ATQVE
IN COLENDIS LITERIS ASSIDVITATEM ANNV-
MERANDO
FER. I. PASCH. MDCCLXXXIII
^{HABENDAM}
QVA DECET OBSERVANTIA
^{INVITANT}
DIRECTOR ET RELIQVI PROFESSORES

COBVRGI
FORMIS AHLIANIS

